

N:o 7.

Af Herr **G. H. Stråle**: *Angående underdånig skrifvelse med anhållan om granskning af gällande lagbestämmelser i syfte att edgångar må ur desamma uteslutas.*

— — — — ty det är befruktandes, att der som ofta gånge lag, der sker ock ofta falska eder, det domaren bör förlindra, besynnerligen här i Sverige, der man är ganska redobogen till att svärja.

Domare Regler 28.

Uti underdånig skrifvelse, N:o 62, af den 11 Maj 1876 anhöll Riksdagen, »som för sin del godkänt den uppfattningen, att samhället bör låta sig angeläget vara, att icke någon ed bibehålles, hvilken utan fara kan undvaras», att en allmän revision måtte ega rum af nu gällande föreskrifter i afseende på eder, åsyftande inskränkning i deras användande.

De uttryck, hvaruti denna Riksdagens skrifvelse blifvit affattad, äro allmänna och obestämda, men det framgår likväl af motionen, af frågans behandling utaf ett Tillfälligt Utskott samt af den öfverläggning, som inom Andra Kammaren föregick beslutet, att denna Riksdagens framställning endast afser sådana edgångar, hvilka förekomma uti det borgerliga lifvet, såsom embets- och tjänstemannaeder, läkare- och redare-ed med flera, men icke de edgångar, hvilka äro föreskrifna eller tillåtna uti den allmänna lagen.

Kongl. Maj:ts proposition N:o 2 till sistförflutna Riksdag, med förslag till Utsökningslag och i sammanhang dermed erforderliga författningar, innehöll uti 86 § första momentet af sjelfva lagförslaget en föreskrift derom att, om gäldenär vid utmätning befunnes sakna tillgång till gäldande af skuld, borgenär egde fordra, att gäldenären

skulle med ed styrka, att han ej egde annan tillgång än den uppgifna, samt uti andra momentet af samma § att, om en borgenär visade skälig anledning att gäldenären undandolde någon tillgång, som tillfallit honom sedan han gått en dylik ed, sådan edgång kunde honom ånyo åläggas.

Vid den öfverläggning angående denna §, som egde rum uti Första Kammaren, anfördes såsom skäl emot den föreslagna edgången:

att edgång är ett bevisningsmedel, som uti vår tid endast med största möjliga inskränkning bör ifrågakomma;

att bland de många olika religiösa uppfattningar, hvilka för närvarande äro rådande, äfven de finnas, hvilka anse det vara fullkomligt likgiltigt inför Vår Herre hvad man här på jorden gör eller icke gör, och att det vid ett sådant förhållande vore ovist att ytterligare utsträcka edernas användande;

att man redan hör klagas deröfver, att edgångar alltför ofta påfordras i vårt land;

att det vore betänkligt att än vidare öka antalet af värjemåls seder, så mycket mera som aldrig någon borde tillåtas att få svärja i egen sak och dymedelst ställas i valet mellan mistning af timliga fördelar och en falsk edgång; och

att uti den borgerliga lagen icke borde inblandas hotelser om eviga straff, hvilka icke kunna af den menskliga rättvisan tillämpas.

Uti den Andra Kammaren yttrades bland annat:

att uti användandet af eden, sådan den ofta förekommer hos oss, ligger en obehörig sammanblandning af det religiösa och det civila, af det andliga och det världsliga, som hvarken är till fromma för det moraliska åskådningssättet eller gagneligt för det religiösa lifvet;

att edgången såsom bevisningsmedel i sjelfva verket icke är något annat än en qvarlefva från medeltidens ordalier; och slutligen

att det fall paragrafen förutsatte borde i stället medföra rättigheten för borgenären att yrka gäldenärens försättande i konkurs, hvilket ej uti praktiken borde medföra några särdeles vådor, men deremot understundom vara ett medel att ådraga en bedräglig eller vårdslös gäldenär det tillbörliga ansvar, som han i annat fall genom edens afläggande möjligen skulle kunna undgå.

Härtill kunde läggas:

att man med skäl klandrar det bland alla klasser i dagliga lifvet brukliga svärjandet, hvilket illa öfverensstämmer med det höga bud, som säger: Edert tal skall vara ja, ja; eller nej, nej, och tyder på en viss råhet i seder eller bristande uppfostran; ehuru det visserligen

icke kan vara annorlunda, så länge man eger laglig rätt eller till och med skyldighet att svärja; och dels

att en förbindelse, der man mot större eller mindre timliga fördelars förvärfvande eller mistning vedervågar att uteslutas från den Gudomliga Nåden för både tid och evighet, är en ohygglig qvarlefva från mensklighetens okunnighets- och förnedringstillstånd under den dystra medeltiden, men icke förenlig med en sannare uppfattning af eller föreställning om Guds oändliga kärlek och barmhertighet, eller med en stigande bildnings begrepp om förhållandet mellan brott och straff och att, i samma mån som hotet om evig fördömelse dör bort vid det kristliga evaigeliets förkunnaude, bör tiden jemväl vara inne att borttaga det ur lagen.

Att den uti 86 § af det Kongl. förslaget intagna edgången af båda Kamrarne slutligen underkändes utan votering, är känt, och att alla de skäl, hvilka emot densamma anfördes, synas mig ega lika full styrka i afscende å flertalet af de edgångar, hvilka förekomma uti 1734 års lag eller senare författningar.

Då jag således med stöd af de åsigter, hvilka Riksdagen under två på hvarandra följande riksmöten uttalat, vågar att föreslå borttagandet ur vår lag af flera der nu föreskrifna eller tillåtna edgångar, tillförser jag denna viktiga och granulaga fråga så mycket hellre en omsorgsfull och fördomsfri pröfning, som jag till stöd för en sådan förhoppning har att trygga mig vid följande yttrande, afgifvet uti Första Kammaren af Regeringens främste ledamot under ofvannämnda öfverläggning: »Jag är för min del icke heller någon vän af öfverflödiga edgångar, och om frågan om deras borttagande i större omfång nu föreläge, skulle jag anse densamma förtjent af synnerlig stor uppmärksamhet.»

1:o.

Redan uti 5 kap. 1 § Ärfda-balken möter man en edgång, hvarå ^{Ärfda-balken} med allt skäl kan tillämpas den 30:de domarereglens sista moment, ^{5 Kap. 1 §.} att *ingen må svärja sig penningar till*, äfvensom det här ofvan intagna yttrandet i Första Kammaren, att ingen bör tillåtas att svärja i egen sak eller ställas i valet mellan mistningen af timliga fördelar och en falsk edgång. Lagens ord lyda så: »Det barn som dödt födes må ej ärfva. Nu säga barnets fädernes fränder att det var dödt födt, och moder eller hennes arfvingar att det var qvickt födt; är dertill ej mera än ett vittne, qvinna eller man, som när var, och modren eller

Ärfda-balken hennes fränder, som vid födseln varit, kunna det vittnes ed med ed sin
5 Kap. 1 §. *fylla*, att barnet var qvickt födt, ärfve då barn fader sin, moder barn
 sitt och hennes arfvingar henne. Faller annat arf — — — — barnet».

Sådana händelser, för hvilka här lagstadgats, torde sällan inträffa, och redan af den anledningen bör denna edgång kunna, utan våda för det allmänna rättsmedvetandet, ur lagen uteslutas. Vid de sällsynta fall, då barn födas efter fadrens död, med deraf beroende arfsförhållanden, borde all erforderlig bevisning om, huruvida barnet lefvat vid dess födelse eller icke, kunna, utan särdeles svårighet och utan att i minsta mån behöfva såra granlagenheten eller en lätt förstådd finkänsla, åstadkommas genom närvaron af qvinliga vänner eller grannar, hvilka icke äro i släktskap med modren och således, enligt 10 § 17 kap. Rättegångsbalken, behöriga att vittna. En uraktlåtenhet af ett dylikt försigtighetsmått från modrens eller de i arfsfrågan för öfrigt intresserade släktingarnes sida bör icke få godtgöras genom en edgång, och det är dessutom både rättsvidrigt och grymt att på ett sådant sätt må hända nödga den redan förut plågade och bedröfvade modren till valet mellan att, genom en samvetsgrann uppfattning af sin pligt, beröfva sig sjelf timliga fördelar eller att genom en edgång af hvad beskaffenhet som helst förvärfva sådana.

Men under intet förhållande synes mig det lagstadgandet kunna försvaras, att modrens fränder, hvilka under andra förhållanden äro jäfviga att vittna, skola i detta enstaka fall beredas fördelen eller utvägen att genom en edgång förvärfva egodelar, till hvilkas åtkomst de icke, edgången förutan, kunna visa sig behöriga.

Den invändningen att just derföre, att detta lagrum högst sällan tillämpas, ringa eller ingen olägenhet uppstår genom edgångens kvarblifvande uti lagen, och dess uteslutande alltså icke vore af något verkligt behof påkalladt, bör icke kunna tillerkännas någon giltighet, enär det torde vara klart, att lagbud, hvilka sällan eller aldrig tillämpas, så mycket lättare kunna ur lagen uteslutas och för öfrigt det lär vara naturligt att, då föreskriften om edgångar i allmänhet, hvilka utan våda kunna undvaras, försvinner ur andra lagens bud, den icke gerna bör kvarstå här, endast derför att den sällan eller aldrig ifrågakommer.

2:o.

Byggnings-
balken 9 kap.
2 § och K. F.
d. 21 Dec. 1857.

Byggnings-balkens stadgande uti 2 § 9 kapitlet, att »den som få
 invräkt må med sjelf sins ed visa att han det få der funnit och intagit»,
 har uti 34 § af Kongl. förordningen om egors fredande mot skada af

annans husdjur m. m. af den 21 December 1857 erhållit följande lydelse: »Uppkommer tvist om den, som kreatur intagit, det å sina egor funnit, och gitter han ej med vittnen, andra skäl eller *ed sin visa* att han det kreatur der tog, gälde skadestånd till den, som kreaturet eger.» Byggningsbalken 9 kap. 2 § och K. F. d. 21 Dec. 1857.

Tillåtelsen att uti fall sådana som dessa, hvilka jemväl numera mindre ofta torde förekomma, få inblanda en edgång, synes mig lätt kunna leda till missbruk deraf och edens allvarliga och religiösa betydelse neddragas uti tvister, hvilkas föremål är ett eller annat oskäligt djur, dess penningevärde må för öfrigt vara större eller mindre. Den 25 § utaf ifrågavarande förordning lemnar dessutom så noggranna och tillfyllestgörande föreskrifter, huru den, som å sina egor finner andras kreatur, bör tillvägagå för att derom åstadkomma all erforderlig bevisning, att någon edgång derutöfver visserligen icke synes vara af behovet påkallad. Försummar han åter att fullgöra lagens föreskrifter uti sistnämnda paragraf, så bör en sådan försummelse lika litet i detta som andra likartade fall få godtgöras med en ed, men skulle på den andra sidan skäligen anledningar förekomma, att han oloffligt bemäktigat sig en annans kreatur — man jemföre 16 § 4 mom. uti Kongl. förordningen den 16 Februari 1864 om Nya Strafflagens införande — då bör visserligen edgång ännu mindre tillåtas.

3:o.

Vidare stadgas uti Byggningsbalkens 24 kap. 2 § följande: »Timar skada af rätt våda, som man ej kan förese eller vakta förr än skada händer, vare saklös. Vet man ej huru eld är kommen lös, vite då med *sjelf sins våda-ed*, att det ej af hans vangömmo eller vållande skedt är. Brister han åt eden (böte som i 1 § sagdt är).» Byggningsbalken 24 kap. 2 §.

Den edgång, som i detta fall kan ifrågakomma, är närmast att förlikna vid en värjemålsed och, åtminstone från min synpunkt, redan af en sådan anledning förkastlig. Äfven här bör det ofvan anförda inkastet få gälla, att ingen må ställas i valet emellan en falsk edgång och mistningen af timliga fördelar. I de flesta fall finnes väl också utvägen att genom en laglig undersökning få utrönt, om och i hvad mån någon kan genom »vangömmo eller vållande» kännas skyldig till en timad eldsolycka, och sanningen dymedelst uppdagas utan anlitande af en sådan olämplig utväg som en edgång.

Man anmärker härvid att uti de allmänna vilkor, hvarunder försäkringsbolag mot förlust genom eldsvåda försäkra egendom, vanligtvis förekommer en föreskrift derom, att den, som genom en dylik olycka

Byggnings-
balken 24
kap. 2 §.

förlorat försäkrad egendom, är skyldig att, der så af försäkringsbolaget fordras, med ed bekräfta tillvaron och värdet af de vid tillfället uppbrända eller förstörda föremålen, men denna föreskrift lärer väl vara hemtad från lagens nu omhandlade stadgande och sjelfmant försvinna på samma gång lagbudet ändras eller borttages.

4:o.

Handels-
balken 12
kap. 3 §.

Lagens stadganden uti 12 kap. Handels-balken om inlags fä eller nedsatt och förtrodt gods, innehåller bland annat uti den 3 § » — — — Finnes det vara brutet och saknar egaren något, fulltyge då med vittnen eller ed sin huru mycket han inlagt hafver. Gitter han det, svare den godset under sin vård hade för all skada eller vise med goda skäl eller svärje, att det af hans vangömmo eller vållande ej skett är, eller att han ej deraf kunskap och nytta haft — — — (stående tjufsrätt).»

Då en hvar, som har för afsigt att under en annan persons förvar sätta »tillslutna eller förseglade kistor, skåp eller packor», väl i de allra flesta fall eger sin fulla frihet att till ett sådant förtroende endast välja en person, till hvars redbarhet han kan hysa ett fullt förtroende, synes det mig att, om han det oaktadt misslyckas eller misstager sig i sitt val samt icke på förhand försäkrat sig om tillgång till en sådan bevisning — t. ex. ett qvitto — som gör hans edgång öfverflödig, han äfven bör uppbära följderna af sitt misstag eller sin uraktlåtenhet, men icke tillåtas att genom en edgång godtgöra desamma.

Och i många fall vinnes kanske dessutom föga eller intet genom en dylik edgång, enär den, åt hvilken godset blifvit anförtrödt, kan genom en annan ed fritaga sig från allt ansvar eller orsättning, och det föga uppbyggliga skådespelet alltså inträffa, att den ena svordomen ställes emot den andra, utan att sjelfva rättstvisten derigenom slites.

Det är jemväl nu, mera än förr, lätt för de flesta att uti banker eller andra offentliga förvaringsrum sätta sina dyrbarheter i förvar emot en ringa afgift för längre eller kortare tid, tillfällen, hvilka dessutom betydligt underlättas genom både ökade och snabbare kommunikationsanstalter, så att de fall, då man för detta ändamål behöfver anlita enskilda personer, väl kunna antagas hädanefter blifva ytterst få och äfven af detta skäl torde alltså ifrågavarande edgångar, hvilka alltmera sällan lära ifrågakomma, kunna utan våda försvinna ur lagen.

Då, i händelse Riksdagen behagar gilla de åsigt, hvilka jag här tillåtit mig uttala, de till följd af edgångens uteslutande uti ofvanämnda lagrum erforderliga förändringarne äro jemförelsevis lätt verkställda

och sålunda böra kunna af Lag-Utskottet föreslås samt af Riksdagen för dess del beslutas, vågar jag vördsamt hemställa,

*Handels-
balken
12 kap. 3 §.*

att Riksdagen ville för sin del besluta följande förändringar uti nu gällande lagens rum, nemligen:

1:o Att 5 kap. 1 § Ärfda-balken skall erhålla följande lydelse: »Det barn som dödt födes må ej ärfva. Nu säga barnets fädernes fränder att det var dödt födt och moder eller hennes arfvingar att det var qvickt födt och kunna de det med vittnen eller andra skäl styrka; ärfve då barn fader sin, moder barn sitt och hennes arfvingar henne. Fallor annat arf — — — barnet.»

2:o Att 34 § uti Kongl. förordningen den 21 December 1857 om egors fredande m. m. skall erhålla följande lydelse: »Uppkommer tvist om den, som kreatur intagit, det å sina egor funnit och gitter han ej med vittnen eller andra skäl visa, att han det kreatur der tog, gälde skadestånd till den som kreaturet äger.»

3:o Att 24 kap. 2 § Byggningsbalken skall erhålla följande lydelse: »Timar skada af rätt våda, som man ej kan förese eller vaktat förr än skada händer, vare saklös.» Och

4:o Att 12 kap. 3 § Handelsbalken skall lyda sålunda: »Sätter man under annans förvar — — — Finnes det vara brutet och saknar egaren något, fulltyge då med vittnen eller andra skäl huru mycket han inlagt hafver. Gitter han det, svare den, godset under sin vård hade, för all skada eller vise med goda skäl att det af hans vangömmo eller vållande ej skedt är eller att han ej deraf kunskap och nytta haft — — — (stående tjufsrätt).»

1:o.

De edgångar, hvilka uti hittills anförda lagrum äro påbudna eller tillåtna, kvarstå i de flesta fall oförändrade sedan 1734 års lag först utarbetades och då de antagligen, såsom äfven är nämnt, mera sällan tillämpats, ligger deruti en förklaring, hvarför de undgått lagstiftarens uppmärksamhet vid de förändringar, hvilka, tid efter annan, i öfverensstämmelse med nyare tiders fördringar och mildare seder egt rum, så

Konkurslagen.

Konkurslagen. som med Missgernings-balken eller nu nyligen med Utsökningslagen. Men denna förklaring — man vore frestad att benämna den ursäkt — kan icke tillfredsställa, då man granskar den jemförelsevis nya lagstiftning, som benämnes Konkurslagen och som trädte i stället för 16 och 17 kapitlen Handelsbalken.

Konkurslagen af den 18 September 1862 stadgar:

Uti 9 momentet: »Vid konkursansökning foga gäldenär uppteckning — — — och vare uppteckningen med *edsförpligtelse* underskrifven. Är ej bouppteckning bifogad, eller — — — åligge gäldenären att allt som till boet hörer under edsförpligtelse redligen uppgifva. Kan — — — tillställas»;

Uti 9 § 3 momentet: »Varder annan än den, som domare- eller tjänste-ed aflagt, till förrättningsman enligt denna § förordnad; *svärje* inför Rätten eller domaren att han det uppdrag redligen fullgöra skall, — — — ärenden gå»;

Uti 25 §: »Sedan uppteckning af gäldenärens bo skett — — — bouppteckningens riktighet med *ed fästa*. Å landet — — — infaller»;

Uti 26 §: »Å den dag, som sålunda utsatt blifvit — — — och *svärje sedan denna ed* — — — så sant mig Gud hjelpe till lif och själ.

Skall eden afläggas af förmyndare eller målsman; varder den der efter lämpad»;

Uti 27 §: »Gäldenärs hustru gånge ock sådan ed, som omförmäld är, der någon af borgenärerne det äskar. Tjenare och andra, som om boets tillstånd kunskap ega, åligge jemväl, der så äskas, att det uppgifva och uppgiften med ed fästa. Är gäldenären död eller har han vikit undan, ege Rätten, der så skäligen pröfvas, förelägga barn, som till laga ålder komne äro, att bouppteckningen *edeligen* styrka.

Omyndig förklarad, hvars egendom till konkurs afträdes, vare ock pliktig *bouppteckningsed* aflägga, der Rätten eller domaren så skäligen pröfvar»;

Uti 41 § 2 momentet: »Har den, som till ombudsman förordnas, ej förut aflagt domare-ed, gånge sådan *ed* inför Rätten eller domaren innan han nämnda befattning tillträder»;

Uti 82 § 1 momentet: »Yrkar gäldenär eller borgenär, att annan borgenär skall sin fordran *med ed fästa*, vare denne då pliktig sådan *ed svärja* — — — så sant mig Gud hjelpe till lif och själ»;

Uti 82 § 2 momentet: »Skall fordran bevakas af arfvinge, af ombud för Kronan, allmänt verk eller allmän inrättning, eller af styrelse för bolag eller förening, hvars angelägenheter af viss styrelse förvaltas, varde eden derefter lämpad. Samma lag vare, der fordran bevakas af

förmyndare eller målsman för omyndig eller den under målsmanskap *Konkurslagen.* står, af god man eller syssloman i konkurs för gäldenär eller af den, som det eljest efter lag tillkommer att annans fordran i konkurs bevaka; vare ock i sådant fall rätte sakegaren pliktig att sjelf, om han dertill skicklig finnes, *edgången* fullgöra, der någon borgenär det äskar och Rätten pröfvar skäl dertill vara»; samt

Uti 84 §: »Dör borgenär, innan han sin fordran med äskad borgenärsed styrkt, skall eden afläggas af den, som i hans ställe träder, och varde derefter lämpad».

Förutom den boupppteckningsed, som är föreskrifven uti 9 § 1 momentet samt 25 och 26 §§ utaf nu ifrågavarande lag, finnas alltså följande edgångar der föreskrifna eller kunna ifrågakomma, nemligen:

- af den, som erhåller förordnande att sätta gäldenärs böcker och andra handlingar, som hans rörelse angå, under försegling eller i förvar;
- » förmyndare eller målsman;
- » gäldenärens hustru, tjenare eller andra, som om boets tillstånd kunskap ega, der så äskas;
- » barn, som till laga ålder komne äro, när gäldenär är död eller har vikit undan och Rätten så skäligt pröfvar;
- » omyndig förklarad, der Rätten eller domaren så skäligt pröfvar;
- » den, som enligt 41 § förordnas till Rättens ombudsman och förut ej aflagt domare-ed;
- » borgenär enligt 82 § 1 momentet;
- » arfvinge, ombud för Kronan, allmänt verk eller allmän inrättning;
- » förmyndare eller målsman för borgenär;
- » god man eller syssloman i konkurs för gäldenär eller den, som det eljest efter lag tillkommer att annans fordran i konkurs bevaka;
- » rätte sakegaren derjemte, om han dertill skicklig finnes, der någon borgenär det äskar och Rätten pröfvar skäl dertill vara; och slutligen
- » den, som träder i ställe för en borgenär, som affider innan han sin fordran med äskad borgenärs-ed styrkt.

Såsom en allmän anmärkning må till en början framhållas, att alla dessa föreskrifter synas stödja sig på den tröstlösa, men af erfarenheten lyckligtvis icke bekräftade föreställningen, att hvarje gäldenär, som af en eller annan orsak blifvit urståndsatt att fullgöra sina förbindelser, är en bedragare eller, i lyckligaste fall, mindre hederlig, samt att icke blott hela hans omgifning, hustru, barn, tjenare och »de som om boets tillstånd kunskap ega», utan jemväl en och annan af hans fordrings-egare, ja! till och med Kronans ombud äro i större eller mindre mån

Konkurslagen. behjelpiga eller på väg att blifva delaktiga uti någon brottslig handling, hvilken måste genom föreskriften om en edgång förhindras eller uppdragas; och den omständigheten, att äfven den hederlige och redbare, men olycklige gäldenären, såsom t. ex. under en allmän penningekris, hvilka numera nästan periodiskt återkomma, kan nödgas att afstå eller själfmant frånträda en egendom, som ej längre är hans, tyckes hafva blifvit förbisedd eller åtminstone ej nog beaktad af 1862 års konkurslag.

I öfrigt och hvad först beträffar den uti 9 § 1 momentet föreskrifna edsförpligtelsen under den afgifna eller aftvungna bouppteckningen, så lär väl ingen förändring deruti vara att emotse, så länge 9 kap. 1 § Ärfda-balken bibehåller föreskriften, att bouppteckning, som efter död person eger rum, skall under edlig förpligtelse underskrifvas och den, som undertecknar, vara pliktig att, *der så fordras*, denna uppgift med ed besanna. Och så framt denna edsförpligtelse ej endast skall vara en tom formel, måste följdriktigt här, liksom uti nyss citerade lagrum, den undertecknandes skyldighet kvarstå att, der så fordras, med liflig ed bekräfta den afgifna förpligtelsen. Men dermed borde väl också lagstiftaren kunna åtnöjas, och således den ovilkorliga föreskriften för gäldenären uti 25 och 26 §§ utbytas mot ett likartadt stadgande, som innehålles uti 9 kap. 1 § Ärfda-balken. Man invänder, att då först blir edgångens tillämpning nedsättande och dess fullgörande miss-tänkt, och deruti ligger, enligt min uppfattning, också det starkaste skälet för borttagandet ur vår lag af *alla* föreskrifter om edgång af hvad slag de vara må, enär de äro öfverflödiga gent emot den redbare, men deremot icke alltid nog kraftiga att afskräcka eller återhålla den mindre samvetsömme eller den, som uti religiösa öfvertygelser eller genom tysta förbehåll finner undanflykter vid edens begående.

Hvarföre den, som enligt 9 § 3 momentet eller 41 § uti Konkurslagen förordnas att taga gäldenärens böcker m. m. om händer eller att vara Rättens ombudsman skall, så framt han ej i förra fallet aflagt domare- eller tjenste-ed och i senare fallet domare-ed, svärja att han det uppdraget »redligen fullgöra skall», har jag svårt att förstå. Med ingendera af dessa befattningar följer, så vidt jag kunnat finna, någon utöfning af domareembetet, men ännu mindre kan det antagas, att den, som i förra fallet fått uppdraget att taga gäldenärs böcker om hand, derigenom kan anses träda i Kongl. Maj:ts och kronans tjenst. Mot dessa edgångar kan likväl hufvudsakligen anmärkas att, då det ju alltid står domaren eller Rätten fritt att till så beskaffade uppdrag endast utse sådane personer, hvilkas redbarhet och förmåga att fullgöra uppdraget

äro domstolen bekanta, dessa föreskrifter om edgång med allt skäl *Konkurslagen.* kunna anses vara öfverflödiga.

Emellertid och då, såsom redan i början är nämnt, Riksdagen till Kongl. Maj:t gjort underdånig framställning om inskränkning uti antalet af så beskaffade edgångar, hvartill dessa nu ifrågavarande kunna hänföras, är det att hoppas att Kongl. Maj:t, utan vidare framställning derom från Riksdagens sida, äfven åt dessa edgångar egnar sin uppmärksamhet.

Sådana föreskrifter, som att gäldenärens hustru, tjenare och andra, hvilka om boets tillstånd kunskap ega, der så äskas, samt fullvuxna barn, under vissa gifna förhållanden, jemväl skola svärja, synes mig föga egnade att upprätthålla helgden af de ömtåliga och grannliga banden mellan makar, föräldrar och barn, mellan husbonde och tjenare, hvilka 1734 års lag i andra hänseenden noga uppmärksammat. Uti 17 kap. 7 § Rättegångs-balken tillåtas ej husfolk och enskilda tjenare att vittna, utan så är att *groft brott inom huset skett* och andra ej hafva närvarit, och enligt 9 § uti samma kapitel få ej föräldrar och barn, *äfven utan att aflägga ed*, ens höras, der ej saken angår *dråp* och *mord*, *hvarom eljest all upplysning saknas*. Äro då frågor om utlånade penningar eller utborgade varor, om mitt och ditt, verkligen så mycket viktigare för samhället och den allmänna rättskänslan, att de betänkligheter, hvilka förmått lagstiftaren att uti grofva brottmål eller vid begångna dråp eller mord jäfva närskylda eller underordnade personers inblandning, böra vika, då frågan gäller en penningesumma eller ett fordringsanspråk?

Beträffande stadgandet uti 27 § derom, att omyndig förklarad, hvars egendom till konkurs afträdes, ändå är pliktig att aflägga bouppteckningsed, der Rätten eller domaren så skäligen pröfvar, så läser kunna med fog anmärkas att, då han, enligt lag, blott och bart till följd af sitt omyndighetstillstånd ej är fullt juridiskt ansvarig, en edgång från hans sida äfven borde kunna undvaras. Dessutom bör den omständigheten, att en till myndig ålder kommen person är satt under förmyndare, mången gång i och för sig innebära det antagandet, att ett så grannliga förtroende, som afläggandet af en högtidlig ed, näppeligen bör, i synnerhet då den gäller hans egna tillgångar, åt honom anförtros.

Vidkommande åter den ed, hvarmed en borgenär må vara skyldig att, då gäldenär eller någon annan fordringsägare så finner för godt, fästa riktigheten af sin fordran, synes mig den ofvan åberopade 30:de Domare-regeln ega tillämpning, att nemligen »ingen må svärja sig penningar». De fordringsanspråk, som uti en konkurs framställas, grundas

Konkurslagen. väl numera temligen allmänt på skriftliga bevis, och det vill då synas rättvist att den, som yrkar underkännandet af ett sådant anspråk eller dess bekräftande medelst svärjande, bör vara pliktig att för ett sådant yrkande framlägga skäl och bevis, men ej få en sådan begäran uppfylld endast till följd af ett hugskott eller ännu sämre motiv. Han har ju dessutom alltid utvägen att genom framställandet af jäf emot en bevakad fordrans laglighet lägga pröfningen deraf uti konkursdomarens hand, och dermed synas mig alla billiga anspråk vara fyllda. Föga vinst följer alltså af edgången, hvaremot ett onödigt uppskof uti den slutliga utredningen af konkursen under minst en månads tid lätt kan blifva följden, utom de kostnader, hvilka alltid vållas den borgenär, som sålunda trakasseras. Bättre vore då att utsträcka pröfningsrätten af alla fordringar, äfven de icke jäfvade, hvilka uti en konkurs bevakas.

Att icke blott borgenären sjelf skall, der så yrkas, aflägga ed, utan äfven dess förmyndare eller målsman, arfvinge eller den, som träder i stället för en död borgenär, god man eller syssloman uti en annan konkurs, ja! till och med de, som å embetets vägnar eller för offentliga verk och inrättningar bevaka fordringsanspråk, detta synes mig vara att sträcka svärjandet öfver höfvan långt. Åtminstone borde det väl kunna antagas att de, som till följd af embete eller tjenst bevaka kronans eller allmänna verks och inrättningars fordringar; icke framställa några sådana, hvilka tarfva bekräftelsen af en edgång. Vissheten om att dylika anspråk framställas i god tro — och något annat åsyftas ju icke med den föreskrifna eden — bör kunna åvägbringas på ett lämpligare sätt, och för öfrigt finnes ju äfven här samma utväg som i afseende å enskilda fordringsanspråk, eller genom ett enkelt jäf få äfven, så att säga, offentliga fordringar underställda domarens pröfning. Man invänder må hända nödvändigheten af likhet inför lagen, men skall någon konsekvens leda till dylika orimliga lagstadganden, då är det vida bättre att undanrödja sådana stadganden som det nu ifrågavarande, der det utan äfventyr kan ske och hvarigenom man vinner samma mål.

2:o.

*K. F. d. 16
Febr. 1864.*

Uti Kongl. förordningen af den 16 Februari 1864 om Nya Strafflagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall, förekomma uti den 16 § följande från Missgernings-balken bibehållna stadganden, nemligen:

Uti 4 momentet: »Hittar man häst, oxe — — — haft. Nu är skälig misstanka mot den som säger sig hittat hafva, då skall han sig

urtjufva göra med lysningavittnen och *sjelf sins ed* — — — som K. F. d. 16
Febr. 1864. hitte»;

och uti 5 momentet: »Klandras det som stulet är — — — ledes till. Kan han ej visa laga fäng, gifve ut det som klandras och göre sig urtjufva med *sjelf sins ed* om domaren det skäligt pröfvar — — — vare saklös»;

Begge dessa edgångar äro jemförliga med den uti 17 kap. 29 och 30 §§ Rättegångsbalken omhandlande värjemålseden, ity att de betingas deraf, att *skälig misstanke* förefinnes emot den, som skall gå eden, och redan den omständigheten, att sådana uti föreliggande fakta grundade anledningar äro för handen, borde mana till yttersta varsamhet, men ej föränleda lagstiftaren att sätta den *skäliigen misstänkte* uti ett allt för betänkligt val emellan en minst sagdt tvifvelaktig edgång och följderna af att brista åt eden, d. v. s. stå tjufsrikt. Må hända kan också just genom valet emellan så svåra alternativ ett mindre ömtåligt samvete lockas att gå eden och dymedelst undandraga sig följderna af en brottslig handling. Och hvem ansvarar för, att icke understundom efter afläggandet af en sådan ed hos den åhörande menigheten qvarstanna intryck, hvilka blifva allt annat än fördelaktiga för edens helgd, eller för lagstiftarens ömhet om lagens anseende, helst som, enligt hvad en talare yttrade uti Första Kamraren nyss tilländagångna riksdag, *oaktadt man går eden de skäl i alla fall qvarstå*, hvilka förmått domaren att ålägga edgången.

3:o.

Förutom den uti 1 kap. 7 § Rättegångsbalken föreskrifna domare-ed, hvilken till följd af Riksdagens ofta återopade skrifvelse i allt fall blir föremål för Kongl. Maj:ts nådiga pröfning — och i afseende hvarå jag endast tillåter mig nämna, att erfarenheten under förflutna tider någon gång lärt, att de förpligtelser, hvilka innebäras i denna ed, icke förmått förekomma missbruk uti domareembetets utöfning eller afhålla en och annan från glömska af hvad han lofvat, hvarföre den tanken ligger nära, att äfven denna ed kunde gifva rum för en mera sann uppfattning af de grundsatser, hvilka böra bestämma en domares, liksom hvarje annan redbar mans handlingssätt — innehåller Rättegångsbalken följande stadganden om edgång:

Uti 14 kap. 9 och 10 §§ om vrånge-ed;

Uti 17 kap. 16, 29, 30, 31, 34 och 35 §§ om vittnes-ed, värjemåls-ed samt erbjuden ed m. m.;

Rättegångs-
balken.

Rättegångs-
balken.

Uti 30 kap. 5 och 6 §§ om fattigdoms-ed; och

Uti 31 kap. 3 § om edgång vid begäran att dom må brytas.

Emot afskaffandet af den i 14 kap. 9 och 10 §§ förekommade urmodiga vrånge-eden lärer ej vara mycket att invända. Den ifrågakommer väl numera aldrig, och om till följd deraf denna ed ej missbrukas, så finnes likväl intet skäl att låta ett så föråldradt stadgande stå qvar uti en lagstiftning, som i öfrigt gör anspråk på att vara ett uttryck af det nu lefvande slägtets tänke- och handlingssätt. Anmärkas kan likväl att då, till följd af lagmansrätternas upphäfvande, 9 och 10 §§ i detta kapitel förändrades genom Kongl. förordningen den 18 April 1849, det tidsenliga uteslutandet af vrånge-eden icke samtidigt egde rum.

Då jag berör vittneseden, vet jag väl att mången i vårt land ännu anser omöjligt att ur vår lag utesluta det obligatoriska svärjandet vid afgifvande af vittnesmål, liksom att det första inkast, som emot en sådan åtgärd göres, är föreställningen om nödvändigheten att till följd deraf förr eller senare införa jury vid den svenska lagskipningen. Här kan icke vara tillfället att vidare ingå i pröfning af den frågan, huruvida jury-inrättningen skulle vara nyttig eller icke för vårt land, eller om dess införande skulle vara en nödvändig följd af en inskränkning uti vittneseden; faktiskt finnes uti nämnden vid underdomstolarne på landet redan en slags jury, äfven om den endast sällan tillämpas, och så mycket kan dock böra tillåtas yttra, att en undersökning af de ömsesidiga fördelarne och olägenheterna väl förtjenar att tagas i öfvervägande vid en, som jag hoppas, snart förestående granskning af bevisningsläran.

Det må väl vara möjligt att frågan om upphäfvande af den obligatoriska vittneseden ännu kan anses vara för tidigt väckt, och att det allmänna folkmedvetandet ännu ej är moget för en sådan åtgärd, men säkert är att, när så kan ske, dermed ett stort steg samtidigt tages i riktningen af slägtets sedliga framåtskridande och att, hvad som till sina följder inom rättskipningen är kauske lika viktigt, dermed uti domarens hand öfverlemnas en pröfningsrätt, som nu är honom förnekad. Så länge det stadgandet qvarstår uti 29 § 17 kap. Rättegångs-balken, att två vittnen, de der aflagt den uti 16 § af samma kapitel föreskrifna ed, *äro fullt bevis*, så länge är också den svenske domaren fränkänd all den undersökning af vittnesmålens inre moraliska halt, hvilken undersökning väl i de flesta fall endast skulle vara till gagn vid den slutliga samvetsgranna pröfningen af alla på frågan inverkan omständigheter. Och gäller detta om underdomaren, som likväl afkunnar sitt

domslut under intrycket af vittnenas personliga uppträdande och deras förmåga eller vilja att afgifva tillfredsställande vittnesmål, huru mycket mera bunden är icke då öfverdomaren, som endast ser det uti protokollen införda faktum, att två personer edeligen intygat ett visst förhållande eller tilldragelse!

Rättegångs-
balken.

Och om äfven antalet af de förr så ofta och så illa beryktade vittnesmålen i fråga t. ex. om olaga bränvinsutskänkning, om skogsåverkan, oloflig jagt eller dylika, fordom snarare såsom laga näringsfång ansedda, förseelser, numera till följd af en stigande folkupplysning något glesnat, så torde i alla fall den dagliga erfarenheten vid våra underdomstolar, i synnerhet på landet, gifva vid handen, att vittneseden ännu icke alltid så af den svärjande uppfattas, som om densamma medförde en ovilkorlig förpligtelse att endast frambära *sanningen*, och framför allt *hela* sanningen. Långt bättre då att i domarens händer lemna rättigheten att pröfva om och när ett vittne, med eller utan föregången undervisning om edens vigt och betydelse, må tillåtas att med ed bekräfta sin utsaga, och friheten att vid sakens slutliga pröfning gifva åt ett vittnesmål endast den vigt, som den vittnandes kända moraliska egenskaper, eller förmåga af klar och redig uppfattning, eller framställning *i förening med andra omständigheter* kunna anses förtjena.

Mycket mera vore att säga uti en fråga af så stor vigt och omfattande inverkan på den svenska lagskipningen, men då omfånget af en motion, som i allt fall erhåller en ganska otillbörlig längd, icke medgifver frågans vidare undersökning och utveckling, och då mitt syftemål icke kan vara att här föreslå Riksdagen att fatta ett omedelbart beslut om en så genomgripande förändring uti nu bestående lagbud, må det anförda vara till fyllest för att på frågan fästa Riksdagens uppmärksamhet och föranleda till den åtgärd, som jag här nedan vågar föreslå.

På värjemålseden, sådan den förekommer uti 29, 30 och 31 §§ af 17 kap. Rättegångsbalken kan, liksom å öfriga, i lag stadgade likartade edgångar, tillämpas det, af en talare uti Andra Kammaren fällda, här ofvan citerade yttrandet, att all bevisning medelst edgång *är en kvarlefva från medeltidens ordalier*. Äfven då den i lyckligaste fall, d. v. s. med ett rent samvete afläggas, är den, efter min uppfattning, ohygglig, och till och med de talare uti Första Kammaren, hvilka ifrade för bibehållandet af den uti 86 § af förslaget till Utsökningslag intagna edgången, medgafvo att värjemålseden vore förskräcklig, icke minst därför att, såsom redan är nämndt, oaktadt man går eden, *så kvarstå i alla fall de skäl, hvilka föranledt domaren att ålägga densamma*. En af dessa talare medgaf äfven, att man i andra länder, der lagstiftningen

Rättegångs-
balken.

gått framåt, *afskaffat edgång såsom bevisningsmedel*, samt att uti Frankrike förtroendet till och med för vittneseden ej vore särdeles stort. Att värjemålseden ännu möjligen kan, såsom en undantagslagstiftning, behöfva qvarstå i vår lag, t. ex. i fråga om barnauppfostringshjälp, är väl möjligt, men deraf följer icke att, vid en blifvande omarbetning af Rättegångs-balken och läran om bevisning, den kan behöfva qvarstå uti sin nuvarande allmänna skepnad, utan att dess anlåtande bör kunna inskränkas till några få fall, och att värjemålseden aldrig bör få användas till följd af den större eller mindre grad af öfrig bevisning som föreligger, utan helt och hållet vara beroende på domarens uppfattning af den persons moraliska egenskaper, åt hvilken värjemålseden må kunna anförtros. Säkert är också att, i samma mån som lagliga edgångar mera sällan användas, i samma mån får dess afläggande en större och allvarigare betydelse än som nu mången gång torde vara förhållandet.

Om de öfriga edgångarne såväl uti 17 kap. 34 och 35 §§ som 30 kap. 5 och 6 §§ och i 31 kap. 3 § är föga att säga. De äro af mindre betydelse, förekomma sällan, fattigdomseden kanske något oftare; men för den händelse sjelfva grundsatsen om inskränkning uti antalet af lagliga svordomar vinner erkännande, lärer tillämpningen äfven å de nu omnämnda sjelfmant följa.

4:o.

K. F. d. 20
Nov. 1845
m. fl.

Slutligen och i sammanhang med de åsigter, jag här ofvan tillåtit mig framföra, må uppmärksamheten jemväl fästas å de edgångar, hvilka äro föreskrifna uti 4 § af Kongl. förordningen den 20 November 1845 i afseende på handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård qvarblifva, uti 16 och 18 §§ af Kongl. förordningen den 4 Maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, uti 12 § af Kongl. förordningen den 4 Mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämning, uti 3 af Kongl. förordningen den 18 September 1862 om boskilnad och undanskiftande af egendom i makars bo, och slutligen uti 12 och 13 §§ uti Kongl. förordningen af sistnämnda år och dag, huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse m. m.

I afseende å den förstnämnda edgången, så är det att befara, att de personer, hvilka inlåta sig uti så beskaffade afhandlingar, för hvilka här lagstadgats, ej alltid rygga tillbaka för en edgång, som ej tillfullo öfverensstämmer med sanningen, och afskaffandet af denna ed borde alltså leda derhän, att dylika afhandlingars giltighet oftare än nu må hända sker, underkändes. En sådan tillämpning af den domaren uti

första delen af denna § tillerkända pröfningsrätt borde utan tvifvel mången gång lända till fromma för den redbara affärsverksamheten och den allmänna rättskänslan, hvilka icke kunnat annat än lida af dylika aftal, de der allt för ofta afse att förnärma tredje mans rätt.

Beträffande i öfrigt såväl denna som andra uti nu uppräknade Kongl. förordningar föreskrifna edgångar, så bör en granskning af deras bibehållande eller möjliga uteslutande lämpligast ega rum i sammanhang med en sådan af öfriga lagens stadganden uti detta afseende, och gör jag mig, af sådan anledning, förvissad att, för den händelse Riksdagen åt andra och vigtigare stadganden om edgångar uti allmänna lagen lemnar sin uppmärksamhet, densamma äfven måtte utsträckas till nu senast uppräknade lagens rum.

Med stöd af allt hvad sålunda anfördt blifvit och

då Riksdagen visserligen icke kan för sin del nu omedelbart vidtaga de förändringar uti Konkurslagen, Rättegångsbalken eller andra lagens rum, hvilka betingas af inskränkning eller förändringar uti föreskrifterna om edgång, men

då, å andra sidan, Hans Excellens Herr Statsministerns här ofvan intagna yttrande ger stöd åt den förhoppning, att en framställning från Riksdagens sida uti ofvanberörda syfte skall förtjena Regeringens synnerliga uppmärksamhet;

då jag tror mig veta, att den Nya Lagberedningen redan under innevarande år kommer att till granskning och omarbetning företaga den nuvarande Rättegångsbalken; och

då slutligen Riksdagen redan uttryckt den åsigt, att ingen edgång bör bibehållas, som utan fara kan undvaras, vågar jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville uti underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa en granskning af nu gällande Konkurslag, Rättegångsbalken och öfriga lagens rum, deruti föreskrifter om edgång finnas intagna, i syfte att ur densamma utesluta alla sådana edgångar, hvilka utan fara kunna undvaras;

samt till Riksdagen derom sedermera göra nådig framställning.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles vördsamt.

Stockholm och Rörstrand den 21 Januari 1878.

G. H. Stråle.